

УДК 811.111:81'42

ЛІНГВІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ У ПРОЦЕСІ ЇХ ЧИТАННЯ СТУДЕНТАМИ – МАЙБУТНІМИ ЕКОНОМІСТАМИ

Шостак І.І.

Одеський національний економічний університет

У статті розглянуто лінгвістичну характеристику англомовних текстів економічної спрямованості. Автором досліджено жанрові особливості англомовних економічних текстів. Проведено аналіз навчальних економічних текстів і текстів спеціальної економічної комунікації, які використовуються при навчанні студентів економічних спеціальностей. Визначено лексичні, граматичні та стилістичні особливості текстів фінансово-економічної спрямованості у процесі їх читання студентами економічних спеціальностей. Надана характеристика англомовних текстів економічної спрямованості, що є дуже важливою для вивчення спеціалізованої фінансової лексики у процесі їх читання студентами економічних спеціальностей.

Ключові слова: лінгвістична характеристика текстів, лексичні особливості, економічний текст, текст спеціальної економічної комунікації, професійна економічна діяльність.

Постановка проблеми. В умовах глобальних динамічних процесів, які відбуваються у світовій економіці та розширення співпраці України з країнами ЄС, з одного боку, і змін у системі вищої освіти у світлі Болонського процесу, з іншого, постає питання формування особистості фахівця, здатного успішно й адекватно спілкуватися у різних сферах і ситуаціях професійної комунікації.

Нова парадигма освіти, яка зорієнтована на європейські освітні пріоритети, передбачає формування у студентів економічних спеціальностей умінь використання іноземної мови у своїй майбутній професійній діяльності, знань загальноекономічної та вузькоспеціалізованої лексики, а також володіння навичками усного й писемного спілкування іноземною мовою. Актуальним при цьому є вивчення термінологічної лексики у процесі читання професійно-спрямованих текстів, що є одним із важливих напрямків навчання професійно-спрямованого мовлення, оскільки студенти – майбутні економісти повинні «опанувати основний термінологічний фонд професії на лексичному,

лексико-семантичному, стилістичному та граматичному рівнях» [2, с. 45].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема навчання іноземної мови майбутніх різнопрофільних спеціалістів, а також формування у них іншомовної лексичної компетенції розглядалась у роботах багатьох вчених, а саме: В. Александрова, Є. Александрової, Н. Аносової, С. Копилової, І. Липської, К. Митрофанової, О. Сиземіної, О. Уфимцева та інших. Питання збагачення словникового запасу студентів економічних спеціальностей вивчали такі вчені як О. Васил'єва, Г. Краснощогова, Т. Лобанова, Ю. Семенчук та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У результаті проведеного аналізу, можна констатувати, що проблема навчання англомовної лексики та формування іншомовної лексичної компетенції студентів знайшла своє відображення в роботах багатьох учених. Однак, не зважаючи на суттєві досягнення у вищезгаданих дослідженнях, недостатньо уваги приділялось навчанню англомовної лексики у процесі читання професійно спрямованих текстів та формування

іншомовної лексичної компетенції у студентів, які спеціалізуються саме у фінансовій сфері. Навчання англомовної лексики, а також формування лексичної компетенції майбутніх фінансистів у процесі читання професійно-спрямованих текстів передбачає: оволодіння знаннями загальноживотної, загальноекономічної та вузькоспеціалізованої лексики, яка є характерною для певної спеціалізації, у нашому випадку – фінансово-економічної; формування рецептивно-репродуктивних навичок її використання й розвиток рецептивно-репродуктивних і продуктивних умінь вживання лексичних одиниць у мовленні. Відтак, все ще залишаються резервні можливості для формування іншомовної лексичної компетенції студентів економічних спеціальностей, а саме: недостатньо уваги приділено питанням семантизації професійної англомовної лексики, поясненню лексики; навчання лексики у процесі читання професійно-орієнтованих текстів тощо. Таким чином, логічним у цьому випадку є дослідження лінгвістичних особливостей англомовних текстів фінансово-економічної спрямованості.

Мета статті. Метою статті є визначення поняття «англомовний текст фінансово-економічної спрямованості», а також характеристика його лінгвістичних та жанрових особливостей. Крім того, аналіз навчальних економічних текстів і текстів спеціальної економічної комунікації (наукової та професійної), які розрізняються за функціями, галузями використання, характером адресації, комунікативно-прагматичними та структурно-семантичними особливостями, а також характеристика їх релевантних ознак є дуже важливими для вивчення та засвоєння англомовної фінансово-економічної лексики у процесі їх читання студентами економічних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу. У нашій статті ми оперуємо поняттям «англомовний текст фінансово-економічної спрямованості», який розуміємо як автентичний текст економічної спрямованості, що представляє інформацію про фінансові операції, прогнози, перевірки, угоди; містить фінансову термінологію, економічні реалії, абрєвіатури фінансової галузі, фонову інформацію, пов'язану з майбутньою професійною діяльністю студентів, цифрові, формульні, символні, діаграмні показники; не містить двозначності, непорозуміння і різночитання при тлумаченні вихідних даних і служить для студентів джерелом задоволення пізнавальних потреб у галузі фінансів і формування професійної читацької компетенції [5, с. 6].

Необхідно зазначити, що професійна діяльність майбутніх економістів відрізняється метою, предметом і умовами проходження, що відображаються у жанрових особливостях текстів, які вони читають у процесі навчання. Таким чином, економічні тексти розподіляються на такі жанри: 1) тексти загальноекономічної спрямованості (основна функція – загальна комунікація та здійснення непрофесійної економічної діяльності), які містять інформацію про інвестиції в економіці країни, економічне положення та становище країни тощо. Такі тексти спрямовані на розширення світогляду студентів, а також на ознайомлення з економічною ситуацією в країні в цілому; 2) навчальні економічні тексти (основна функція – фіксація отриманих наукових і про-

фесійних знань у певний проміжок часу з метою навчання майбутніх спеціалістів у галузі економіки), які містять загальну інформацію про спеціальність студентів – майбутніх фінансистів, а також економічні тексти інформаційного та ознайомлювального характеру; 3) тексти професійної економічної діяльності (основна функція – професійна комунікація і здійснення професійної економічної діяльності фахівцями), які містять тексти ділового листування та документи: звіти, декларації, накладні, контракти, угоди, презентації та інші види текстів, які є типовими для професійної економічної діяльності; 4) наукові економічні тексти (основна функція – фіксація нового загально-суттєвого наукового знання з метою інформування наукового та професійного суспільства), до яких відносяться монографії, наукові статті, реферати, анотації та рецензії, пов'язані з економічною спеціальністю.

Розглянемо лінгвістичні ознаки економічних текстів.

1. Структурно-композиційна оформленість: 1) для навчальних економічних текстів інформативного типу притаманна узуальна структура, в її основі – принцип формування наукового уявлення про економічні концепти; 2) для навчальної економічної статті притаманна узуальна структура, яка визначається вихідним текстом; 3) для навчальних текстів ділового листування притаманна полустійка структура, яка визначається традицією оформлення у діловому дискурсі; 4) для навчальних текстів типу документів притаманна стійка структура, яка визначається традиційним оформленням у діловому дискурсі.

2. Домінуючі композиційно-мовленнєві форми економічних текстів: 1) в економічних текстах інформативного типу домінують такі форми, як: «визначення», «пояснення», «характеристика», «опис»; 2) для навчальної статті типовими є: «опис», «роздум», «розповідь»; 3) у навчальних текстах ділової кореспонденції домінують: «повідомлення», «опис»; 4) для навчальних текстів типу документів характерні: «стверджувально-констатуюча» та «наказово-констатуюча» форми.

3. Спосіб викладу в економічних текстах: 1) в економічних текстах інформативного типу – узагальнений тон, який створюється особливою семантикою предикатів, узагальнено-суб'єктивних і пасивних конструкцій, домінуванням об'єктивної модальності та суб'єктивно-оцінювальною нейтральністю; 2) у навчальній статті – персоналізований тон, який створюється за рахунок використання емоційної та суб'єктивно-оцінювальної лексики та засобів суб'єктивної модальності, цитат, непрямой мови; 3) у навчальних текстах ділового листування відбувається різниця тонів: від нейтрального до персоналізованого, що задається сучасними нормами письмового ділового спілкування і створюється завдяки використанню особистісних прийменників, активних конструкцій, лексики з позитивними конотаціями, відмови від канцеляризмів; 4) у навчальних текстах типу документів – тон імперсоналізований, офіційний, який задано сучасними нормами писемного ділового спілкування, створюється завдяки використанню пасивних конструкцій, ділових мовленнєвих стандартів, опосередкованого висловлювання учасників комунікації, відсутності лексики з конотативними значеннями.

4. Лексичний склад економічних текстів: 1) для економічних текстів інформативного типу є характерними: а) наукова економічна термінологія, б) загальнолітературна лексика без експресивно-оцінювальних конотацій; 2) для навчальної статті: а) предметно-економічна термінологія, б) тематично зумовлена та нейтральна лексика, в) лексика, що означає ділові та культурні реалії, г) експресивна лексика; 3) для навчальних текстів ділового листування та економічних документів: а) спеціальна лексика (формули мовленнєвого етикету, ділові кліше, офіційно-книжкова лексика), б) професійно-орієнтована лексика (галузево-економічна термінологія, номенклатурна лексика, аббревіатури та скорочення), в) загальнолітературна лексика.

5. Синтаксичні особливості економічних текстів: 1) для економічних текстів інформативного типу, незважаючи на спрощення, характерні загальні особливості синтаксису наукового стилю мовлення: численність об'єктних та узагальнено-суб'єктних конструкцій, пасивних конструкцій, дієслова «to be» у функції предиката, переважання генералізуючого презенса; 2) у навчальній статті зберігаються особливості синтаксису газетно-журнального стилю мовлення: велика кількість описувальних конструкцій (дієприкметникових зворотів, відокремлених означень, однорідних членів речення і різних форм непрямої мови), наявність цитат видатних економістів; 3) у навчальних текстах ділового листування зберігаються особливості синтаксису ділового листа: наявність ділових кліше та формул мовленнєвого етикету, нескладні граматичні конструкції, переважання активних конструкцій, відсутність складних речень; 4) у навчальних текстах типу документів зберігаються особливості синтаксису ділових паперів: використання поліпредикативних конструкцій, описових зворотів, пасивних конструкцій, паралелізмів, кліше, ділових стандартів.

6. Стель мови в економічних текстах: 1) у текстах інформативного типу є усі ознаки наукового стилю мовлення: логічність, ясність, послідовність викладення, об'єктивність, узагальненість, точність й однозначність вираження; 2) для навчальної статті характерними є ознаки публіцистичного / науково-публіцистичного стилю: популярний характер викладення, змістовна та мовна доступність, факти, оцінку, експресивність; 3) у навчальних листах ділової кореспонденції та документах відтворюється офіційно-діловий стиль, для якого є характерним нейтральність (у ділових листах), офіційність (у документах), точність, ясність, стислість, стереотипність, економія мовних засобів [1, с. 40].

Відтак, у процесі характеристики лінгвістичних ознак економічних текстів ми визначили, що головними є такі: інформативність, актуальність, професійна значущість, об'єктивність, офіційність, логічність, відсутність надлишкової образності та емоційного забарвлення, високий рівень стандартизації мовленнєвих структур і мовних засобів.

При дослідженні мовних особливостей англійських економічних текстів, перш за все, необхідно проаналізувати термінологію та спеціальну економічну лексику. Згідно з дослідженнями таких учених, як С. Акулова, В. Дреслер, Т. Дроздова, В. Кінч, Дж. Лінч, Ю. Семенчук,

англійські терміни спеціальних текстів є сформованою стійкою системою [3, с. 29]. Так, при дослідженні лінгвістичних особливостей англійської економічної лексики, Ю. Семенчук встановив, що економічні терміни не містять ознак багатозначності та експресивності, їм притаманна стилістична нейтральність і відсутність синонімів. Терміни економіки є елементом загальної лексичної системи іноземної (англійської) мови з парадигматичними синтагматичними зв'язками, які існують у загальноповживаній лексиці. У терміносистемі економіки входять терміни-слова та терміни-словосполучення, а характерними для їх створення (формування) є префіксальний і суфіксальний способи утворення окремих слів, або їх основи. Розуміння структури термінів, уміння проводити їх морфологічно-синтаксичний аналіз дозволяє утворювати нові термінологічні одиниці й варіювати способи лексико-граматичного висловлювання думок англійською мовою. Сучасні тенденції інтернаціоналізації англійських економічних термінів сприяють розвитку мовної здогадки студентів, розширенню можливостей для їх безперекладної семантизації, швидкому та тривалому запам'ятовуванню спеціальної лексики, а також збагачують їх потенційний словник [4, с. 17]. Проаналізуємо детальніше лексичні особливості економічних текстів. До лексичних особливостей англійських економічних текстів відносяться: 1) насиченість матеріалів економічною термінологією, до якої відносяться слова-терміни: investment (інвестування), distribution (розподіл) та термінологічні словосполучення: interest rate (відсоткова ставка), surplus of stock (надлишок товару), assets and liabilities (активи та зобов'язання), capital gains (основні прибутки), to obtain funds (отримувати кошти), tax burden (податковий тягар). У свою чергу слова-терміни розподіляються на прості (income, debt); складені (bookkeeper, outsider, stockholder); утворені за допомогою конверсії (a shape – to shape, research – to research), утворені за допомогою афікації (to develop – development, ability – inability); 2) складені дієслова, що функціонують разом із синонімічними еквівалентами простих економічних термінів (to explain – to account for; to choose – to single out); 3) активне використання низки «похідних» термінів (to invest → investment / investor / investing / investee / investible); 4) вузькоспеціалізовані слова та словосполучення, що належать до певної економічної сфери («rip» (одна тисячна валютного курсу), «profit and loss account» (рахунок про прибуток та збитки); «cabbage» (гроші), «Stocky» (датська крона), «Swissy» (швейцарський франк); 5) ідіоматичні вирази економічної тематики («dirty float rate» («коливальний» курс валюти), «blue chip stock» (акції, що приносять високі дивіденди), «belly up» (бути неплатоспроможним), «Bear Market» (ринок цінних паперів, де грають на зниження), «Bull Market» (ринок цінних паперів, де грають на підвищення), «double deep» (зниження в економіці); 6) використання аббревіатур фінансової галузі, особливо в економічних документах, форма та зміст яких змінюються у невеликій кількості (зведення, повідомлення, рішення, звіти): CIF (cost, insurance, freight – вартість, страхування, фрахт), FOC (Free of Charge –

безкоштовно), CR (Currency Rate – курс валюти), C2C (consumer-to-consumer – від споживача до споживача) та скорочень (e-commerce, e-sales – електронна комерція, електронні продажі); 8) сполучення букв-символів і цифр-символів для визначення певних економічних понять (C2C – consumer-to-consumer (від споживача до споживача), B2C – Business-to-Consumer (від підприємництва до споживача), B2E – Business-to-Employee (від підприємництва до працівника); 9) неологізми у галузі економічної діяльності (neuroeconomics – галузь економіки, що вивчає вплив процесів, які відбуваються у головному мозку людини, на економічну поведінку людини (chief learning officer – директор корпорації, який є відповідальним за підвищення кваліфікації кадрів); 10) велика кількість цифрової інформації, графіків (ієрархія у компанії, переміщення капіталу / грошей), діаграм, таблиць, формул (high output per employee = high productivity; thirty per cent of interest (30%); two-thirds of depositors (2/3); two hundred shares (200); three thousand (3000) dollars, assets = liabilities + owner's equity); 11) переважання сполучень, ядром яких служать іменники різних видів атрибутивних груп (demand deposit (терміновий депозит), purchasing power (купівельна спроможність), financial intermediaries (фінансові посередники); 12) значна кількість власних імен (назви компаній банків, фірм, торгових знаків (брендів); спеціальних договорів, місць розташування компаній та їх офісів (Barclays, Lloyds; General Motors, J. P. Morgan); 13) реалії економічної галузі «blue sky laws» (закони штатів в США від 1993, які регулюють випуск цінних паперів та їх реалізацію у межах штатів), «the Big Four» (4 major companies that regulate in the financial audit arena: PnC, KPMY, Deloitte, Ernst&Young – 4 важливі компанії, які головуєть на фінансовій аудиторській арені PnC, KPMY, Deloitte, Ernst&Young); 14) наявність клішованих зворотів офіційного стилю у фінансових документах (no charge (безкоштовно), nominal value (початкова вартість), terms of delivery (умови постачання), on behalf of the name (від імені...)); 15) використання у текстах разом з британськими термінами їх американських еквівалентів (property (BrE), real estate (AmE); non – profit organizations (Br), not – for – profit organizations (Am)).

Слід зазначити, що англійські економічні тексти містять також певну кількість граматичних особливостей, як-от: 1) широке використання простих двоскладових речень із складеним присудком, що утворюються з дієслова-зв'язки та предикатива, у якості якого слугує прикметник або прийменниковий зворот (These goods are low-cost. – Ці товари за зниженою ціною.); 2) наявність атрибутивних груп, які у великій кількості використовуються в економічних текстах (separation payments – грошові виплати при звільненні з роботи); 3) використання причино-наслідкових сполучників і логічних зв'язків на початку абзацу, які раніше перебували у середині складного речення; найчастіше у якості слів-зв'язків зустрічаються наступні прислівники та прийменники: firstly, consequently, moreover, however, nevertheless, still etc. (We understand, however, that for the economic well-being of our

city, we must reduce the burden on our taxpayer. – Ми розуміємо, все ж таки, що для економічного добробуту нашого міста, ми повинні знизити податковий тягар для платника. However, during periods when people have less to spend many firms face hard times as their sales fall. – Однак протягом тих періодів, коли люди витрачають менше грошей, фірми перебувають у важкому становищі, тому що їх продажі знижуються); 4) заміна означальних підрядних речень прикметниками із суфіксами -able, -ive (the goods available – товари, що є в наявності, liquidity ratio comparable – коефіцієнт ліквідності, що можливо порівняти. This company is competitive at the market. – Ця компанія є конкурентоспроможною на ринку); 5) значна кількість пасивних форм і форм простого теперішнього часу (Market economies are directed by prices. – Ринкові економіки керуються цінами); 6) використання виразів з прийменником of для передання видо-родових відносин (The state and mixed organizations on insurance of the credits can hardly accept on insurance the risk of investments of capital in developed countries. – Малоімовірно, що держава та змішані організації зі страхування кредитів можуть узяти на себе страхові ризики капіталу розвинених країн).

Що стосується стилістичних особливостей текстів економічної спрямованості, то їм притаманна переважно стилістична нейтральність і невелика кількість синонімів, відсутність імпліцитної інформації, багатозначності тлумачення одних і тих же фраз, а також експресивності. Проте, у процесі аналізу економічних текстів нами було виокремлено такі стилістичні прийоми, як-от: 1) «економічні» метафори («yellow dog contract» («боягузливий контракт»), «bridge – building exercise» (намагання навести мости), «jobs crisis» (криза робочих місць), «economic bubble» («економічна бульбашка»); 2) прості епітети, наприклад, «successful business – успішний бізнес, tough business – суворий бізнес»; 3) метонімії, наприклад, «head office – головний офіс, head of the company – голова компанії. We need a couple of strong body for our team – Нам потрібна «тема» для нашої команди; 4) паралельні конструкції, наприклад («Parent» company is going to promote its new production line. «Daughter» company is strengthening its sales potential on the international market. – Материнська компанія має на меті просувати свою нову виробничу лінію. Дочірня компанія зміцнює свій потенціал з продажів на міжнародному ринку); 5) повтори, наприклад, «parent company and daughter company – «материнська та дочірня компанії».

Висновки. Отже, проведене дослідження лінгвістичної характеристики англомовних текстів економічної спрямованості дозволило встановити, що економічні тексти, різні за формою та змістом, мають переважно однакові стилістичні та лексико-граматичні особливості. Для англомовних економічних текстів характерним є високий рівень стандартизації мовних засобів; наявність стилістично нейтральних слів, термінологічної лексики; наявність професійних ідіоматичних виразів та фразеологічних сполучень, аббревіатур, цифрових показників, що й зумовлює специфіку англомовних економічних текстів. Для студентів економічних спеціальностей знання граматичних та лекси-

ко-граматичних особливостей лексики з іноземної мови у процесі читання текстів зі спеціальності іноземною мовою є важливими чинниками у на-маганні отримати необхідну інформацію, засто-

суванні її у навчальній та майбутній професійній діяльності, формуванні фахової компетентності, а також опануванні фахової термінології (у нашому випадку – фінансової) іноземною мовою.

Список літератури:

1. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования. [Текст]. – М.: Наука, 1981.
2. Момот В. М. Теорія і практика формування професійно зорієнтованого мовлення у студентів технічного профілю / В. М. Момот // Українська література в загальноосвітній школі. – 2004. – № 3. – С. 44-46.
3. Семенчук Ю. О. Формування англійської компетентності у студентів економічних спеціальностей засобами інтерактивного навчання: автореф. дис. канд. наук. – К., 2007. – 25 с.
4. Смелякова Л. П. Навчання лексичного матеріалу / Л. П. Смелякова // Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник / Кол. авторів за кер. С. Ю. Ніколаєвої. – К., 1999. – 320 с.
5. Шостак І. І. Формування у майбутніх фінансистів англійської лексичної компетентності у процесі читання професійно-орієнтованих текстів: автореф. дис. канд. наук. – Одеса, 2015. – 24 с.

Шостак І.І.

Одесский национальный экономический университет

ЛИНГВИСТИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА АНГЛОЯЗЫЧНЫХ ТЕКСТОВ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ В ПРОЦЕССЕ ИХ ЧТЕНИЯ СТУДЕНТАМИ – БУДУЩИМИ ЭКОНОМИСТАМИ

Аннотация

В статье рассмотрена лингвистическая характеристика англоязычных текстов экономической направленности. Автор исследовал жанровые особенности экономических текстов. Проведен анализ учебных экономических текстов и текстов специальной экономической коммуникации, которые используются при обучении студентов экономических специальностей. Определены лексические, грамматические и стилистические особенности текстов финансово-экономической направленности в процессе их чтения студентами экономических специальностей. Представлена характеристика англоязычных текстов экономической направленности, которая является очень важной для изучения специальной финансовой лексики в процессе их чтения студентами экономических специальностей.

Ключевые слова: лингвистическая характеристика текстов, лексические особенности, экономический текст, текст специальной экономической коммуникации, профессиональная экономическая деятельность.

Shostak I.I.

Odessa National Economic University

THE LINGUISTIC CHARACTERISTICS OF THE ENGLISH FINANCIAL AND ECONOMIC TEXTS IN THE PROCESS OF READING BY STUDENTS – FUTURE ECONOMISTS

Summary

The article deals with the linguistic characteristics of the English economic texts. The author investigated genre peculiarities of the English economic texts. The economic analysis of the educational texts and texts of the special economic communication used in teaching students of economic specialties has been made. Lexical, grammatical and stylistic features of the financial and economic texts in the process of reading by the students of economic specialties have been defined. The characteristics of the economic English text, which is very important for the study of the specialized financial vocabulary in the process of reading by students of the economic specialties has been given.

Keywords: linguistic characteristics of texts, lexical features, economic text, the text of the special economic communication, professional economic activity.